

провайдер послуг зв'язку мережі Інтернет. Відповідно, в мережі Інтернет порушника прав автора ідентифікувати більш складно у порівнянні з порушенням авторських прав на фотографії в друкованих виданнях.

Для захисту від порушень авторського права в мережі Інтернет рекомендується застосовувати новітні технічні засоби захисту фотографій, оскільки юридичні засоби наразі не зовсім відповідають існуючим реаліям та потребам власників прав на фотографічні твори. Серед таких технічних засобів, наприклад, водяний знак з іменем автора або цифрова стенографія, що дозволить непомітно від людського ока записати інформацію в файл із зображенням. Такі засоби буде вже не так просто обійти, як звичайне нанесення копірайту.

Г. О. Уразова,

аспірантка кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА ОДНОСТОРОННЮ ВІДМОВУ ВІД ДОГОВОРУ

Однією з необхідних умов забезпечення стабільності економічного обігу, захисту прав та інтересів його учасників є незмінність зобов'язання. Закріплюючи це правило, ст. 525 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК) допускає й виключення з нього, надаючи в певних випадках сторонам зобов'язання можливість відмовитись від його виконання. Цією статтею встановлені межі використання права на односторонню відмову: *по-перше*, таке право може бути закріплено законом; *по-друге*, передбачено в самому договорі.

Отже, з набранням ЦК України чинності суб'єкти цивільних правовідносин можуть встановити в договорі право обох чи будь-якої зі сторін на односторонню відмову від нього або на односторонню зміну його умов. Дійсно, у літературі зазначається, що ті, хто володіють правом за власною волею укладати договір, повинні бути вільними і у питаннях про його припинення чи зміни окремих договірних умов.

У разі односторонньої відмови управнена сторона на власний розсуд, без врахування думки адресата відмови, припиняє зобов'язання, а інша сторона вимушена визнати її (відмову). В цьому випадку відносини учасників зобов'язань перериваються і мета, яка була зазначена при його виникненні досягнута бути не може, тобто зобов'язання закінчується в інший спосіб, аніж його виконання. При цьому не відбувається заміна первісного зобов'язання іншим, що характерно для таких засобів припинення зобов'язання, як новація, надання відступного та залік.

Отже, ЦК містить норми, що регулюють можливість відмови від договору. Проаналізувавши ці норми, можна зробити висновок, що одностороння відмова

від договору має різні підстави її здійснення. Наприклад, замовник має право у будь-який час до закінчення роботи відмовитися від договору підряду, виплативши підрядникові плату за виконану частину роботи та відшкодувавши йому збитки, завдані розірванням договору (ч. 4 ст. 849 ЦК); у разі відмови продавця передати проданий товар покупець має право відмовитися від договору купівлі-продажу (ч.1 ст. 665 ЦК) та ін. У зв'язку з цим виникає необхідність провести класифікацію односторонньої відмови від договору.

У літературі пропонувані різноманітні класифікації випадків односторонньої відмови. Зокрема, цьому розроблені приділяли увагу М. І. Брагінський, С. А. Соменков, В. А. Белов, А. Г. Карапетов. Проте, з цих пропозицій не слідє єдиний критерій, завдяки якому існувало б уявлення про узгоджене системне явище відмови. Так, у класифікації, запропонованій М. І. Брагінським, випадки надання права на односторонню відмову групуються одночасно в залежності від (а) обставин, з якими закон пов'язує реалізацію цього права; (б) умов, які повинні бути виконані у разі його реалізації; (в) характеру норм, які його надають, – імперативних чи диспозитивних. Отже, в основу класифікації М. І. Брагінським покладено принцип формування підстав односторонньої відмови від договору в залежності від юридичних фактів з одночасним урахуванням характеру норм, які його надають та умов які повинні бути виконані.

З точки зору класифікації односторонньої відмови від договору С. А. Соменкова, вона можлива у чотирьох випадках: (а) порушення договору іншою стороною, (б) на підставі норм Загальної частини ЦК України, (в) закріплення її у законі або за згодою сторін у договорі, (г) за розсудом сторін (сторони). З вищевказаної класифікації можна припустити, що основним критерієм односторонньої відмови від договору є характер норм (імперативні чи диспозитивні).

Отже, у зв'язку з вище викладеним, вважаємо за необхідне навести класифікацію односторонньої відмови від договору, з обранням двох критеріїв: 1) підстав та 2) умов реалізації цього права.

Першу групу складають випадки, коли сторони договору чи одна з них уповноважуються на односторонню відмову від нього за власним розсудом, але з умовою прийняття на себе визначених додаткових зобов'язань. Так, відповідно до ч. 3 ст. 702 ЦК України покупець до передання товару має право відмовитися від договору за умови відшкодування продавцеві витрат, пов'язаних із вчиненням дій щодо виконання договору.

До другої групи належать випадки, коли право на односторонню відмову від договору або односторонню зміну його умов є одним з наслідків порушення контрагентом за договором своїх зобов'язань.

Третю групу становлять випадки, коли можливість односторонньої відмови від договору або зміна його умов пов'язується з настанням певних фактів або станів, які не залежать від волі сторони. Наприклад, дарувальник має право від-

мовитися від передання дарунка у майбутньому, якщо після укладення договору його майновий стан істотно погіршився (ч. 1 ст. 724 ЦК).

Четверта група поєднує випадки, коли достатньою підставою односторонньої відмови від договору визнається одне лише припущення про можливу неспроможність сторони виконати прийняте на себе зобов'язання. Так, кредитор-давець має право відмовитися від надання позичальникові передбаченого договором кредиту частково або в повному обсязі у разі порушення процедури визнання позичальника банкрутом або за наявності інших обставин, які явно свідчать про те, що наданий позичальникові кредит своєчасно не буде повернений (ч. 1 ст. 1056 ЦК).

П'яту групу складають випадки, коли надання права на односторонню відмову від договору або на односторонню зміну його умов диктується особливою природою відповідних договірних зобов'язань: сигналагматичних, безстрокових, фідучіарних.

Шоста група включає випадки, коли наділення однієї зі сторін правом односторонньої відмови від договору розглядається в якості додаткового засобу захисту слабшого учасника договірних відносин. Наприклад, договір банківського рахунку може бути розірваний за односторонньою заявою клієнта у будь-який час (ч. 1 ст. 1075).

Д. В. Федчишин,
аспірант кафедри земельного та аграрного
права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО СКЛАД ЗЕМЕЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ЗАБУДОВИ

У межах населених пунктів проживає все населення нашої країни. Саме тому в них на перше місце виходять землі забудови, які пов'язані з будівництвом та експлуатацією житлового та промислового фонду. У зв'язку із введенням приватної власності на землю стало очевидно, що саме землі, які знаходяться в межах населених пунктів будуть найбільш привабливими для інвесторів. Серед цих земель важливого значення набувають землі громадської забудови. В умовах ринкової економіки різко підвищився інтерес до правового регулювання їх використання та охорони, в тому числі до вирішення проблеми поєднання приватних і публічних інтересів у процесі забудови територій населених пунктів. Відповідне потребам ринку правове регулювання використання цих земель може прискорити розвиток як економіки, так і поліпшити інфраструктуру та забезпечити належний благоустрій населених пунктів. Землі громадської забудови